

Periodisk programevaluering av Bachelorstudium i vernepleie

Fakultet for helse, velferd og organisasjon (HVO)
Institutt for velferd, organisasjon og ledelse (VLO)

Utført: høst 2023
Ferdigstilt: 29.12.2023

Ekstern programsensor:

Laila Luteberget

Dosent og studieleder ved deltidsutdanningen i vernepleie, VID Vitenskapelig høgskole,
Institutt for helsefag.

Innhold

1. Studieprogram	3
2. Deltagere.....	3
3. Tema for evalueringen	3
4. Vurdering av prosess og grunnlagsmateriale.....	4
5. Helhetlig vurdering av program- og undervisningskvalitet.....	5
6. Kvalitetsområder	8
7. Forbedringspunkter	8
8. Andre kilder	9

1. Studieprogram

Det er gjennomført periodisk evaluering av studieprogrammet *Bachelorstudium i vernepleie*. Fokus for evalueringen har vært hvordan *læringsutbytter* (LUBèr) beskrevet i RETHOS, blir ivaretatt gjennom emner og undervisning.

2. Deltagere

Leder for panelet og eksternt representant	Dosent Laila Luteberget	VID* vitenskapelige høgskole, Institutt for helsefag
Representant fra arbeidsliv	Vernepleier Therese Garshol	Fredrikstad kommune, Friskliv og mestring
Representant fra arbeidsliv	Vernepleier Mona Johansen Teigene	Sykehuset Østfold, Avd. avgiftning og kartlegging
Representant tilknyttet studieprogrammet	Førsteamanuensis Ole Kristian Håvold	Høgskolen i Østfold, Institutt for VLO**
Studentrepresentant	Helge Johnsen	BA Vernepleie, 3. års student
Studentrepresentant	Mia Timenes	BA Vernepleie, 2. års student
Representant fra Avdeling for studieadministrasjon	Rådgiver Hege Marie Gundersen	Seksjon for studieutredning og kvalitetsutvikling, Høgskolen i Østfold
Sekretær for panelet	Carita H. Stafne	Lederstøtte for fakultet for helse, velferd og organisasjon (HVO)

* VID= Vitenskapelig, Internasjonal og Diakonal

**VLO: Institutt for velferd, ledelse og organisasjon

3. Tema for evalueringen

Ledelsen ved instituttet og studieprogrammet ga panelet følgende oppdrag:

Hvordan blir læringsutbytter beskrevet i RETHOS ivaretatt gjennom emner og undervisning?

Panelet velger tre til fire utvalgte læringsutbytter som undersøkes i detalj.

De utvalgte læringsutbytter må undersøkes om kommer frem i emnebeskrivelsene og hvordan de blir ivaretatt gjennom undervisning og undervisningsaktiviteter.

Det er ønskelig å undersøke minst to av utbyttene beskrevet under kapittel 5. Læringsutbytte kompetanseområdet inkludering, deltagelse og rettigheter i RETHOS.

Annet:

Praksisemner inngår ikke i bestillingen

Fellesemnet er grundig og nylig evaluert av forrige evalueringspanel (BA SOS ARB)

Panelet har valgt følgende læringsutbytter fra RETHOS

[\(Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning\)](#)

Kapittel 5 Læringsutbytte for kompetanseområdet inkludering, deltagelse og rettigheter § 13
Inkludering, deltagelse og rettigheter

Kandidaten:

- a) har bred kunnskap om forholdet mellom funksjonsnedsettelse, funksjonshemming og funksjonshemming, og hvordan funksjonshemmende barrierer kan bygges ned
- b) har bred kunnskap om selvbestemmelse og brukermedvirkning
- c) har bred kunnskap om livssituasjonen til personer med utviklingshemming i et individ- og samfunnsperspektiv

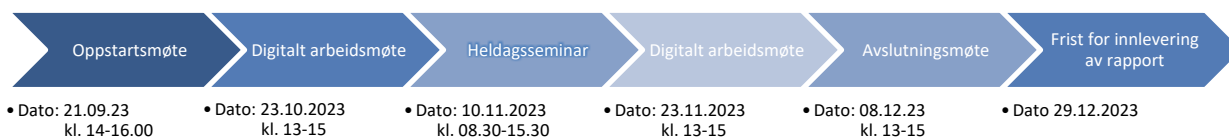
For å sikre mennesker som har nedsatt funksjonsevne grunnleggende rettigheter på ulike livsområder, er kunnskap om faktorer som fremmer eller hindrer deres deltakelse og medvirkning essensielt. Mange vernepleiere arbeider med mennesker som har utviklingshemming eller andre kognitive funksjonsnedsettelser. Det innebærer et spesielt ansvar for å tale deres sak og tilby verdige tjenester. Statlige tilsynsrapporter og offentlige utredninger (NOU) dokumenterer brudd på utviklingshemmedes rettigheter, spesielt knyttet til selvbestemmelse og brukermedvirkning (for eksempel NOU 2016: 17 - "På lik linje" og NOU 2023:13 - "På høy tid"). Som faglig ansvarlige har vernepleiere også ansvar for saksbehandling når det gjelder vurdering av tvang og makt. De valgte LUB-ene vurderer panelet som sentrale kunnskapsområder, ferdigheter og generell kompetanse for utøvelse av vernepleiefaget.

4. Vurdering av prosess og grunnlagsmateriale

For å gjøre en vurdering av på hvilke måter kompetanseområdet blir ivaretatt, har panelet:

- Foretatt en gjennomgang av emnebeskrivelse, undervisningsplaner og vurderingsform i perioden
- Gjennomført ett gruppeintervju med studenter
- Gjennomført ett gruppeintervju med tre ansatte
- Drøftet med representantene fra praksisfeltet i panelet: i hvilken grad studentene er opptatt av å lære om/ problematisere praksis knyttet selvbestemmelse, deltakelse, involvering brukermedvirkning og brukerrettigheter når studentene er i praksis.

Tidsplanen har vært slik:

Grunnlagsdokumentasjon som er brukt i evalueringen er:

- Studieplan gjeldende fra 2022–2025, med emnebeskrivelser
- Undervisningsplaner fra samme periode
- Emnerapporter fra høst 2022 – vår 2023
- Studieprogramrapporter fra studieåret 2021–2022 og 2022–2023
- [Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning](#)
- Fakultetets kvalitetsrapport
- Oversikt over emneansvarlige tilknyttet programmet med relevant kompetanse
- Referat/ oppsummeringer fra intervjuer med studenter og ansatte

Panelet har hatt 2 fysiske og 4 digitale møter. Arbeidsoppgaver har vært fordelt til de ulike møtene. Grunnlagsmaterialet for periodisk vurdering har vært tilgjengelig i Teams og høgskolens nettside. Det er et omfattende skriftlig grunnlagsmateriale. Intervjuene med studenter og ansatte ga innsikt i erfaringene sammenheng og progresjon i studieprogrammet. Pensum er vurdert i liten grad. Få av undervisningsplanene for perioden angir pensumslitteratur, men studieplanen oppgir at studentene

finner pensumslitteratur i Leganto.

5. Helhetlig vurdering av program- og undervisningskvalitet

Generelle vurderinger av studiet

Studieplanen bygger på forskrift om nasjonale retningslinjer for vernepleierutdanning som beskriver fem kompetanseområder med totalt 75 læringsutbyttebeskrivelser (LUB).

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2019-03-15-411>

Studieprogrammet er organisert i 12 emner med videre operasjonalisering av forskriftens LUB. 11 av emnene har et omfang på 15 stp., inklusiv tre praksisemner. Ett emne består av en obligatorisk del (10 stp.) og en valgbar del (5 stp.). Forskriftens LUB til de 5 kompetanseområdene er operasjonalisert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse, og er innlemmet i de 12 emnene.

Tre progresjonslinjer er valgt:

- Systematisk helsearbeid
- Systematisk miljøarbeid
- Normativ etikk og menneskerettigheter

Integrering av kompetanseområder

Studiet skal gi LUB i tråd med forskriftens fem kompetanseområder.

Kompetanseområder knyttet til:

- Profesjon, etikk og samarbeid
- Miljøterapeutisk arbeid, habilitering og rehabilitering
- Helsefremming og helsehjelp
- Inkludering, deltakelse og rettigheter
- Kritisk tenkning, kunnskapsbasert praksis og innovasjon.

Panelet sin oppfatning er at disse kompetanseområdene er gjensidig avhengige av hverandre, og kan ikke studeres isolert. Det er en styrke i studieprogrammet at LUB i disse kompetanseområdene er integrert i emneinndelingen for studieprogrammet.

Forskriften beskriver kompetanseområdet "Inkludering, deltagelse og rettigheter" ved å fastsette 12 læringsutbytter innen kunnskap, fire ferdighetsområder og tre beskrivelser av generell kompetanse. Disse LUB finner vi hovedsakelig igjen i emner på første og tredje studieår. Panelets valg av kunnskapsområder om funksjonshemming, og utviklingshemming spesielt, er basert på formålet med utdanningen slik det fremkommer i forskriften. Der heter det at kandidaten skal ha kompetanse knyttet til sammensatte behov og utviklingshemming. Ingen andre brukergrupper er omtalt i formålsbestemmelsen.

Inkludering, deltakelse og rettsikkerhet er et kompetanseområde som både nasjonale tilsynsrapporter og forskning indikerer behov for å styrke. Flere rapporter, inkludert NOU 2016:17, Helsetilsynet 4/2017, Kittelsaa og Tøssebro 2011, Helsedirektoratet 2021 og 2022, peker på behovet for å styrke rettsikkerheten som en viktig faktor for å kvalitetssikre og utvikle gode tjenestetilbud til personer med utviklingshemming. Å inneha kunnskap om hvordan man inkluderer og legger til rette for deltakelse i valg og beslutninger på individ-, tjeneste- og systemnivå fremheves som avgjørende kompetanser for å utvikle god praksis, innen områder som individuell tilrettelegging, livsoverganger, habilitering og

helsehjelp.

Både studenter og ansatte viser engasjement rundt spørsmålet om hvor mye fokus utviklingshemming bør ha i utdanningen, slik det kommer frem i gruppeintervjuene. Studentene uttrykker ønske om økt refleksjon og problematisering rundt hvordan, for eksempel selvbestemmelse og medvirkning kan håndteres på tvers av ulike tjenesteområder, inkludert psykisk helsevern. På den andre siden er de ansatte tydelige på at kunnskap om livssituasjonen til personer med utviklingshemming utgjør et viktig kompetanseområde i utdanningen av vernepleiere. Dette begrunnes i at utviklingshemming får begrenset oppmerksomhet i andre helse- og sosialfaglige utdanninger.

Emner som gir LUB innen temaet: inkludering, deltakelse og rettigheter

I gjennomgang av emnebeskrivelser i studieplanen og undervisningsplaner er det særlig tre emner som mer spesifikt understøtter læring innen kompetanseområdet Inkludering, deltakelse og rettigheter. Det er:

- HOVVPL10120: Vernepleierprofesjon, dannelse og kunnskap (15 stp.)
- HOVVPL 30120: Menneskerettigheter, juss og samfunnskritikk (15 stp.)
- HOVVPL30220 Kunnskapsbasert praksis, helse og miljøarbeid (15 stp.)

HOVVPL 10120 er et introduksjonsemne som vektlegger mange forskjellige sentrale konsepter i vernepleierprofesjonen. I forhold til kompetanseområdet og LUB c), d) og e) er det særlig 5 punkter i innholdsbeskrivelsen som er inntatt disse områdene uten at man kan se hvor mye som går igjennom. Arbeidskravene ser ikke ut til å eksplisitt være inntatt området. Eksamensoppgaven, som er en semesteroppgave gir gode muligheter for å trekke inn relevante kunnskapsområder.

HOVVPL30120 har i stor grad et samfunnsperspektiv og retter oppmerksomhet mot funksjonshemming mer generelt sett. Mer spesifikt utfordres studentene til å problematisere tema som selvbestemmelse og brukermedvirkning i arbeid med utviklingshemming gjennom arbeidskrav og eksamen. I eksamen mer implisitt. Det er kanskje emnets styrke, at studentene gjennom skriftlige arbeidskrav, utfordres både til å identifisere og problematisere samfunnsfaglige spørsmål som retter seg mot livssituasjonen til utviklingshemmede.

HOVVPL30220 inneholder bla. systematisk målrettet helse- og miljøarbeid med fokus på sentrale fagområder som psykiske lidelser, misbruk- og avhengighetsproblematikk, miljøterapeutisk arbeid med sammensatte utfordringer. Saksbehandling knyttet opp mot vedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven, saksbehandling i forhold til enkeltvedtak og samordning av tjenester og rettsikkerhet knyttet til bruk av tvang og makt. Undervisning og arbeidskrav i dette emnet ivaretar også delvis læringsutbyttene i forskriftens kapittel 5 under punktene c, d og e.

I andre av studieplanens emner finner vi aktuelle ord/begrep som brukes i forskriftens beskrivelse av det aktuelle kompetanseområdet og de utvalgte læringsutbyttene. For eksempel i HOVVPL10320, der ord som *samtaler* og *veiledning* inngår i innholdsbeskrivelsen og i praksisemner der GAP-analyser og relevant lovverk er vektlagt. Det framkommer ikke spesifikt hvordan kompetanseområdet er ivare tatt gjennom undervisning, pensum og vurderingsform. Studentene erfarer best sammenheng og progresjon i emner mellom første og tredje studieår knyttet til forståelser av funksjonshemming.

Sammenheng og progresjon gjennom studieårene utgjør en betydningsfull indikator for

studieprogrammets kvalitet. Emnene integrerer ulike kompetanseområder, og faglig kompleksitet øker gradvis gjennom studiet. Overskrifter og innholdsbeskrivelser reflekterer også sammenhenger i studiet. En emneoverskrift gir forventninger til innhold og ønsket kompetanse. Det er verdt å påpeke at emneoverskriften "Miljøterapi, habilitering og rehabilitering" forekommer tre ganger i studieplanen. Vår forståelse er at miljøterapeutisk arbeid også bør rette seg mot inkludering, deltakelse og beskyttelse av rettigheter; et makroperspektiv på miljøterapeutisk arbeid vi erfarer får mest fokus tredje studieår. Vi anbefaler at denne forståelsen bør gjenspeiles i en emneoverskrift for å tydeliggjøre også denne forståelsen av hva miljøterapeutisk arbeid dreier seg om.

Undervisningsformer

Studieplanen angir ulike undervisnings-, lærings- og vurderingsformer.

Planen angir en god vekslings mellom undervisning i samlet kull, seminargrupper, gruppearbeid med og uten veileder, bruk av digitale verktøy, ferdighetstrening, simulering og praksisstudier.

Det legges til rette for lærerstyrt aktivitet i gjennomsnitt 10-11 timer (fordelt over ulike undervisningsformer). I tillegg forventes det en egeninnsats fra studentene. Samlet beregnes ca. 40 timer pr uke i forventet studieinnsats fra studentene. Det stilles krav til deltakelse/tilstedeværelse.

Panelet vurderer at både studieplanen og undervisningsplanen legger til rette for en hensiktsmessig vekslings mellom lærerstyrt undervisning og studentaktive undervisningsformer i teori og praksisstudier. Et eksempel på noe studentene anser som lærerrikt er drøftinger av kasusoppgaver. Selv om studieplanen ikke spesifikt angir en pedagogisk plattform eller grunnsyn for studieprogrammet, mener panelet at kravet om tilstedeværelse/obligatorisk undervisning bygger på et sosialkulturelt perspektiv på læring. Sentralt her er ideen om felles læring og den betydningen deltakelse har for å skape et positivt læringsmiljø. Kravet om deltakelse i ulike læringsaktiviteter i studieplanen er derfor avgjørende for å legge til rette for læring og utvikling av profesjonelle ferdigheter som forbereder studentene for en fremtidig yrkeskarriere (jf. Meld St. 16 2015-2016). Det gjelder særlig for å utvikle kritisk tenkning og etisk refleksjon knyttet kompetanseområdet «Inkludering, deltakelse og rettsikkerhet».

Vurderingsformer

Studieplanen angir ulike vurderingsformer, både underveisvurderinger og sluttvurdering i hvert emne. Underveis i et emne gis det arbeidskrav. Studentene får veiledning og arbeidskravet må være godkjent for å kunne ta eksamen i emnet. Hvert emne avsluttes med eksamen; hjemmeeksamen, skoleeksamen individuelt og i gruppe. I praksisstudiene gis en mer kontinuerlig vurdering der både student, veileder og skoleveileder deltar.

Basert på studentenes tilbakemeldinger oppfattes mappevurdering som en viktig vurderingsform, og en eksamensform de ønsker mer av. De ser betydningen av mer underveisvurderinger og mindre vekt på store avsluttende eksamener. De tilbakemelder også ønske om mer vekt på muntlig framføring i arbeidskrav, det er i dag kun en muntlig eksamen (i emnet 203). Muntlig formidling er profesjonelle ferdigheter som er viktig å øve på under studietiden, og et poeng som kan tas med i videre utvikling av studiet.

Samlet sett fremstår studieprogrammets vurderingsformer som en systematisk tilrettelegging i vurdering av studentene, både underveis og i sluttvurdering av et emne.

Samarbeid om progresjon i emner og studieår

Sammenheng og progresjon innen kompetanseområdene for vernepleiere bør utgjøre et sentralt fokus i samarbeidet mellom undervisningspersonell som planlegger og gjennomfører ulike emner. I intervjuer

med ansatte beskrives dette samarbeidet som positivt, men forekommer hovedsakelig tilfeldig blant enkelte ansatte og i begrenset grad organisert. Vår vurdering er at etablering av en mer organisert møtestruktur er avgjørende for å tydeliggjøre sammenhenger og progresjon innen studieprogrammets kompetanseområder, samt for å samarbeide om fremdrift i pensum, arbeidskrav og eksamensoppgaver.

6. Kvalitetsområder

Det er tre kvalitetsområder ved studieprogrammet som panelet ønsker å løfte fram:

1. Integrasjon av kompetanseområder

De fem kompetanseområdene innen vernepleie er ikke isolerte fagområder som kan studeres uavhengig. Vernepleierfaglig innsats rettet mot inkludering, deltakelse og juridisk sikkerhet krever for eksempel også samarbeid, etisk refleksjon og kritisk tenkning i miljøterapeutisk arbeid. Derfor ligger styrken i studieprogrammets struktur, hvor de fem kompetanseområdene til sammen utgjør en helhetlig handlingskompetanse.

2. Krav til aktiv studentdeltakelse

Undervisningen varierer mellom aktiviteter som er ledet av læreren og studentenes egeninnsats. Hvert emne spesifiserer kravene til deltakelse i undervisningsaktiviteter, og aktiv deltakelse anses som en viktig forutsetning for å bygge opp et solid faglig grunnlag for yrket. Studentenes engasjement i kollektive læringsprosesser utfordres med sikte på å fremme kritisk tenkning og etisk refleksjon rundt yrkesrelaterte utfordringer.

Forskriftens beskrivelse av LUB i kapittel 5 legger vekt på behovet for å diskutere og utvikle bevissthet om faktorer som fremmer eller hemmer deltakelse, både på individ- og systemnivå, og samtidig sikre rettssikkerheten til personer med nedsatt funksjonsevne. Kravene til deltakelse i undervisningsaktiviteter er derfor en vesentlig forutsetning for å oppnå en slik bevissthet.

3. Varierte undervisnings- og vurderingsmetoder

Vernepleierutdanningen er en praktisk helse- og sosialfaglig utdanning. Undervisningsplanene viser en rimelig balanse mellom forelesninger, seminarundervisning, bruk av kasusoppgaver og samfunnsdebatt som studentene arbeider med individuelt eller i gruppe, praksisstudier og annen ferdighetstrening.

Vurderingsformene anses, samlet sett, som varierte og tilpasset de ulike emnene.

7. Forbedringspunkter

Forbedre forankringen av kompetanseområdet «Inkludering, deltakelse og rettigheter» i studieplanen ved å:

1. Tydeliggjøre emner som dekker kompetanseområdet gjennom en enkel matrise som viser hvordan forskriftens LUB er integrert i emnebeskrivelsene. En slik matrise kan også omfatte de andre kompetanseområdene og være et grunnlag for samarbeid om undervisningsplanlegging på tvers av emner og studieår.
2. Etablere en mer strukturert møteplan med undervisere for å forbedre kvalitetssikringen av sammenheng og progresjon i et emne, mellom emner og studieår. Dette inkluderer videre operasjonalisering av LUB i undervisningsplaner, fastsettelse av pensum, krav til deltakelse i undervisningsaktiviteter og kriterier for vurdering av studentenes arbeidskrav og

eksamensbesvarelser.

3. Justere overskriften til ett emne og spisse innholdsbeskrivelsen for mer spesifikt rette oppmerksomhet på miljøterapeutisk arbeid som handler om å utvikle kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse innen kompetanseområdet inkludering, deltakelse og ivaretagelse av rettigheter.
4. Klargjøre overfor studentene utdanningens formål om å sikre:
 - a) kompetanse og holdninger som danner grunnlag for likeverdige tjenestetilbud for alle grupper i samfunnet
 - b) kompetanse om funksjonsnedsettelse og samfunnsmessige forhold som skaper funksjonshemming
 - c) nødvendig faglig kompetanse i innsatsen for at personer med nedsatt funksjonsevne har muligheter til personlig utvikling og livsutfoldelse på lik linje med andre, og
 - d) øke bevissthet om overføringsverdier de nevnte kompetanser har til andre tjenesteområder som har bruk for vernepleierfaglig kompetanse.

Dette punktet har bakgrunn i studentenes synspunkt om for mye vektlegging av utviklingshemming i studiet.

8. Andre kilder

Norges offentlige utredninger 2016:17 På Lik linje.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/b0baf226586543ada7c530b4482678b8/no/pdfs/nou201620160017000dddpdfs.pdf>

Rapport fra Helsetilsynet 4/2017 Det gjelder livet. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2016 med kommunale helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming.

<https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2017/det-gjelder-livet-oppsummering-av-landsomfattende-tilsyn-i-2016-med-kommunale-helse--og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming/>

Kittelsaa, A., & Tøssebro, J. (2015). *Store bofellesskap for personer med utviklingshemming: Noen konsekvenser.*

<https://samforsk.brage.unit.no/samforsk-xmlui/bitstream/handle/11250/2366198/Store%20bofellesskap%20WEB.pdf?sequence=1>

Helsedirektoratet (2021 og 2022): Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming. <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming>

Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning.

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2019-03-15-411>

Helse og omsorgstjenesteloven. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming/om-veilederen>